

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD)
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Høringssvar fra Utdanningsforbundet til Forslag om endringer i sameloven

Utdanningsforbundet viser til høringsbrev fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet av 13.08.2021, og vil her gi våre kommentarer til *Forslag om endringer i sameloven*. Utdanningsforbundet har drøyt 185 000 medlemmer fra alle nivåer i utdanningssystemet fra barnehage til høyere utdanning. Utdanningsforbundet er en pådriver for høy kvalitet i utdanning og opplæring. Vi har et eget samisk utvalg som er ekstra opptatt av å ivareta det samiske perspektivet i alle saker Utdanningsforbundet jobber med.

Utdanningsforbundet mener det er nødvendig at de samiske språkene styrkes. Vi synes videre at det er positivt at forslag fra *NOU 2016: 18 Hjertespråket* nå begynner å konkretisere seg i endringer av ulike lover. Det er også fint at man ser behovet for å gjennomgå begrepsbruken slik at den er gjenkjennelig på tvers av ulike regelverk i forvaltningen.

Utdanningsforbundet mener det er riktig og verdifullt at de samiske språkene styrkes. Vi støtter mange av forslagene, men det er omfattende, og til dels kostnadskrevende å iverksette lovendringene. Kommuner som blir pålagt nye oppgaver må få dette fullfinansiert gjennom øremerkede tilskudd. Dette er viktig for å opparbeide positive holdninger til samiske spørsmål i befolkningen generelt, og for å få aksept for at positiv diskriminering kan være nødvendig for å bevare urfolks lovfestede rettigheter.

Kapittel 2 – Forvaltningsområdet for samisk språk

Departementet ønsker å gjøre endringer i regelverket for å legge til rette for at flere kommuner blir med i forvaltningsområdet for samisk språk, og med det er med på å bevare og utvikle de samiske språkene. Utdanningsforbundet støtter denne intensjonen. Departementet foreslår en forvaltningsområdeordning med tre kommunekategorier; språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Dette kan bidra til differensiering, noe som er nødvendig siden det samiske språkets stilling er ulik i de ulike områdene. Antallet språkbrukere er forskjellig innenfor de ulike språkene og det er behov for ulike virkemidler og tiltak som følge av det. Videre kan dette bidra til at flere kommuner og byer vil melde seg inn i språkområdet siden forventningene/kravene til rettigheter og plikter blir mer tilpasset de ulike områdenes situasjon og muligheter for å møte disse. Det er likevel viktig at dette ikke fører til at de kommuner som nå er med i forvaltningsområdet mister rettigheter.

Utdanningsforbundet ser på kategorien «bykommuner med særlig ansvar for samiske språk» som sentral. Den samiske befolkningen i byer er betydelig. Den norske staten har et historisk ansvar for

fornorskningsprosessene og konsekvensene av disse. Derfor har staten også et betydelig ansvar for å bidra til ivaretagelse og utvikling av de samiskspråklige miljøene. Da blir det nødvendig å innføre gode tiltak og styrke rettighetene der samer bor og ikke bare i tradisjonelle samiske distrikt.

Departementet foreslår:

Departementet foreslår en forvaltningsområdeordning med tre kategorier; språkutviklingskommune, språkvitaliseringskommune og bykommune med særlig ansvar for samiske språk. Samisk språkområde brukes som begrep som omfatter alle kategorier, og erstatter begrepet forvaltningsområdet.

Utdanningsforbundet støtter dette forslaget.

Konsekvenser for opplæringsloven og barnehageloven

Samiske barnehagebarn og elever har rettigheter regulert i opplæringsloven og barnehageloven. Forslag til ny opplæringslov foreslår å styrke disse rettighetene. Reglene for opplæring i og på samisk er differensiert etter hvorvidt man befinner seg innenfor eller utenfor forvaltningsområdet for samiske språk (samiske distrikt). Endringer i forvaltningsområdeordningen vil kunne ha konsekvenser for både opplæringsloven og barnehageloven. Departementet har ennå ikke tatt stilling til eventuelle konsekvenser på dette området. Kunnskapsdepartementet vil se nærmere på hvilke eventuelle konsekvenser endringer i sameloven kan få for avgrensningen av samisk distrikt og opplæring etter samisk læreplan. Her vises det til forslag i NOU 2019: 23 Ny opplæringslov. Kunnskapsdepartementet vil også se nærmere på konsekvensene av en eventuell endring av sameloven for kommunenes ansvar etter barnehageloven § 10.

I høringsnotatet til ny opplæringslov henvises det til konsultasjonsprosessen i forbindelse med endringer i forvaltningsområdeordningen, og at endringer i sameloven vil ha konsekvenser for opplæringsloven: *Dersom disse forslagene til endringer blir vedtatt vil det kunne åpne opp for større grad av differensiering i rettigheter til samiske og ikke-samiske elever enn det som følger av dagens opplæringslov. Kunnskapsdepartementet vil følge opp dette i det videre arbeidet med ny opplæringslov (side 234).*

Utdanningsforbundet er bekymret for at det foregår mange parallelle prosesser som vil ha innvirkning på elevenes rettigheter i opplæring i og på samisk før konsultasjonsprosessene er avsluttet. Vi synes derfor det er vanskelig å ta stilling til alle forslagene, men vil legge vekt på at rettighetene bør styrkes og ikke svekkes. Vi ser at de foreslåtte endringene vil kunne ha ringvirkninger på andre deler av lovverket. Derfor er det viktig at det sikres etterlevelse av forpliktelsene i ILO-konvensjonen 169, og at konsultasjonene gjennomføres forut for at det fattes beslutninger om forslagene som er til høring.

Sterkere vektlegging av de samiske språkene i alle kommuner uavhengig av kommunekategori er nødvendig for å styrke vilkårene for samiskopplæring for alle elever som har rettigheter til dette etter dagens regelverk. Intensjonen er å forsterke disse rettighetene og utviklingen av reell tospråklighet for samiske elever. Det stiller krav til prioriteringer og ressursbruk.

Utdanningsforbundet er svært opptatt av rettighetene til samiske barn og unge. Vi mener at samiske læreplaner, læreverk og andre pedagogiske verktøy for barnehage og skole må utvikles parallelt med de norskspråklige. For å oppnå likeverdig opplæring, må rett til læremiddel og pedagogiske verktøy på samiske språk også forankres i lovverket, på samme måte som samiske læreplaner. Det gir samiske barnehager, skoler og lærerutdanningene bedre muligheter til å sikre en trygg fremtid for de samiske språkene.

Kapittel 3 - Rett til svar på samiske språk

Departementet foreslår å differensiere retten til svar på samisk slik at rettighetsnivået er ulikt i de tre kommunekategoriene. Departementet velger å høre to alternative forslag til regulering av retten til svar på samisk i språkutviklingskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Vi støtter alternativ 2 - *Beholder rett til muntlig svar i kommuner som er en del av forvaltningsområdet i dag – rett til muntlig svar på samisk i nye språkvitaliseringskommuner i samsvar med kommunens avgjørelse og Rett til muntlig svar på samisk i nye bykommuner slik kommunen bestemmer.* For Utdanningsforbundet er det viktig at samiske språk styrkes, og vi vektlegger særlig at man beholder minst samme forpliktelser som er gjeldende i dagens kommuner innen det samiske språkforvaltningsområdet.

Departementet foreslår:

Departementet foreslår å oppheve begrepet regionale offentlige organ i sameloven, slik at bestemmelsen kun skiller mellom offentlige organ og lokale offentlige organ.

Departementet foreslår å utvide listen over landsomfattende organer hvor samiske språkbrukere skal ha rett til å få svar på samisk ved skriftlige henvendelser.

Departementet foreslår å presisere i loven at den enkelte har rett til svar på samisk på de samiske språkene som måtte være omfattet av det offentlige organets tjenestekrets.

Utdanningsforbundet støtter disse forslagene. Vi tror dette vil stimulere til økt bruk av samiske språk.

Informasjonsplikt

Departementet foreslår:

Departementet foreslår en ny bestemmelse i sameloven om at offentlige organer aktivt skal opplyse dem som henvender seg om muligheten til å benytte samisk overfor organet. Plikten gjelder for de offentlige organene som er omfattet av bestemmelsene i sameloven § §3-3, 3-4, 3-4b og 3-5.

Utdanningsforbundet støtter dette forslaget.

Informasjon om retten til bruk av samisk i kontakt med myndighetene kan bidra til at flere føler seg trygge på, og ønsker, å bruke samisk i flere sammenhenger.

Kapittel 5 – Oversettelse av regler og offentlig informasjon

Departementet foreslår:

Departementet foreslår en klargjøring av bestemmelsen om oversettelse i sameloven, der det spesifiseres hvem som har ansvaret for å oversette de ulike typene av informasjon.

Utdanningsforbundet støtter dette forslaget. Vi mener at det er et godt grep som vil gjøre forvaltningen mer effektiv.

Samisk i den kommunale forvaltningen

Departementet foreslår:

Departementet foreslår å lovfeste at samiske språk skal være likestilt med norsk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner. I øvrige kommuner kan kommunestyret bestemme at samiske språk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen

Utdanningsforbundet støtter dette forslaget.

Kapittel 8 – Rekruttering av samiskspråklig personell

Det kan være særlig vanskelig å rekruttere samisk kompetanse utenfor samiske distrikt. Dette kan gjøre det vanskelig for kommuner som plikter å gi opplæring i og på samiske språk. En årsak til rekrutteringsutfordringen er at det er mer attraktivt å bosette seg der man har fulle rettigheter etter sameloven og samiske språk utgjør en vital del av samfunnslivet. Derfor er det viktig at rettighetene ikke svekkes som konsekvens av de foreslåtte lovendringene, men heller styrke dem uavhengig av kommunekategori.

Departementet foreslår:

Departementet foreslår å innføre en ny lovbestemmelse som presiserer adgangen til å stille samiske språkkunnskaper som ønskede eller nødvendige kvalifikasjoner ved ansettelse til stillinger i offentlige organ, når organet har behov for denne kompetansen for å utføre sine oppgaver.

Utdanningsforbundet støtter dette forslaget.

Kapittel 9 – Utdanning for å øke samiskspråklig kompetanse i det offentlige

Utdanningsforbundet støtter at ansatte får rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk (§ 3-7). Dette er avgjørende for å øke kompetansen i samisk språk i hos offentlige organ, slik at samer opplever at deres rettigheter når det gjelder å få svar på henvendelser på samisk blir ivaretatt.

Vi støtter også forslaget i § 3-14 om at samisk språkkunnskap kan stilles som ønsket eller nødvendig kvalifikasjon ved ansettelse dersom det er behov for det for å kunne utføre oppgavene til stillingen. Dette er også en bestemmelse som skal bidra til å øke kompetansen i det offentlige slik at samer kan oppleve at deres rettigheter blir ivaretatt og opplevelsen av at samisk språk er liveverdig med norsk.

Kapittel 10 – Andre forslag til endringer i sameloven

Dagens språkregler i sameloven benytter betegnelsen *samisk språk* og *forvaltningsområdet for samisk språk*. Departementet ser at bruken av entallsbetegnelsen samisk språk kan bidra til å usynliggjøre sørsamisk og lulesamisk. Dette er fordi nordsamisk er det klart dominerende samiske språket, og språket de fleste kjenner til. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen i § 1-5 i sameloven endres til å slå fast at alle samiske språk er likeverdige, og at sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk skal være likestilte med norsk etter bestemmelsene i samelovens kapittel 3. Presiseringen i § 1-5 samisk språk er viktig.

Vi er også fornøyd med departementets syn som sier at «Sørsamisk og lulesamisk språk er minoritetsspråk også i det samiske samfunnet, og er derfor i en mer sårbar situasjon», og videre at departementet fremhever at «for å styrke disse språkene er det behov for en planmessig innsats og en sterkere synliggjøring og anerkjennelse av språkenes status».

Vi vil til slutt understreke at vi støtter mange av forslagene til departementet, men at det må følge tilstrekkelig med ressurser for at disse forslagene skal være mulig å gjennomføre.

Med vennlig hilsen

Milena Adam
seksjonsleder

Ingunn Bonnet Wetterstad
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevet signatur.